

Wyrok z dnia 9 maja 2003 r., V CK 344/02

1. Artykuł 31 ust. 1 i 2 Konstytucji nie może być stosowany przez sądy jako samoistna podstawa rozstrzygnięcia sprawy.

2. Wolność obrony w postępowaniu karnym lub dyscyplinarnym obejmuje w szczególności możliwość ustanowienia profesjonalnego obrońcy (art. 42 ust. 2 Konstytucji).

3. Wolność wyboru obrońcy w postępowaniu karnym lub dyscyplinarnym nie stanowi dobra osobistego objętego ochroną przez art. 23 i 24 k.c.

Sędzia SN Kazimierz Zawada (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Bronisław Czech

Sędzia SN Jan Górowski

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Jacka B. przeciwko Politechnice W. w W. o ochronę dóbr osobistych i zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 9 maja 2003 r., kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 24 maja 2002 r.

oddalił kasację i zasądził od powoda na rzecz strony pozwanej kwotę 1000 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Jacek B. w pozwie skierowanym przeciwko Politechnice W. wniósł o ustalenie naruszenia przez pozwaną jego dobra osobistego: konstytucyjnie gwarantowanej wolności do ustanowienia obrońcy z wyboru w osobie adwokata, w toczącym się przeciwko niemu postępowaniu dyscyplinarnym (art. 31 Konstytucji i art. 169 ust. 1 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym, Dz.U. Nr 65, poz. 385 ze zm.), oraz o zasądzenie od pozwanej na jego rzecz 15 000 zł tytułem

wynagrodzenia za wyrządzoną mu krzywdę przez naruszenie jego konstytucyjnych praw i wolności.

Z dokonanych przez Sąd Okręgowy ustaleń wynika, że w postępowaniu dyscyplinarnym przeciwko powodowi, studentowi Politechniki W., nie został dopuszczony ustanowiony przez niego obrońca będący adwokatem. Orzeczeniem z dnia 3 czerwca 1997 r. Komisja Dyscyplinarna dla Studentów Politechniki W. uznała powoda za winnego zarzucanego mu przewinienia i wymierzyła mu karę nagany z ostrzeżeniem. Odwoławcza Komisja Dyscyplinarna dla Studentów Politechniki W. orzeczeniem z dnia 12 listopada 1997 r. oddaliła odwołanie powoda. Prawomocne orzeczenie Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej zostało wykonane przez wpisanie informacji o jego treści do akt osobowych powoda oraz wywieszono na tablicy ogłoszeń Rzecznika Dyscyplinarnego Politechniki W. i tablicach ogłoszeń kilku wydziałów Politechniki W. W związku z wywieszeniem tego orzeczenia na tablicach ogłoszeń toczyło się odrębne postępowanie sądowe; Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 8 października 1999 r. nakazał Politechnice W. złożenie oświadczenia, że wywieszenie odpisu orzeczenia na tablicach ogłoszeń naruszało dobra osobiste powoda i było bezprawne.

W ocenie Sądu Okręgowego powyższe ustalenia nakazywały częściowo uwzględnić powództwo wszczynające niniejszą sprawę. Wyrokiem z dnia 25 października 2001 r. Sąd ten ustalił, że w postępowaniu przed Komisją Dyscyplinarną dla Studentów Politechniki W. i Odwoławczą Komisją Dyscyplinarną dla Studentów Politechniki W. zostało naruszone dobro osobiste powoda w postaci konstytucyjnie gwarantowanej wolności do ustanowienia obrońcy oraz zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 3 000 zł.

Apelacja powoda od tego wyroku, skarżąca go w części oddalającej powództwo, nie została uwzględniona. Sąd Apelacyjny uwzględnił natomiast apelację pozwanej: wyrokiem z dnia 24 maja 2002 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że oddalił uwzględnioną przez ten Sąd część powództwa.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, z dokonanych w sprawie ustaleń nie wynika, aby doszło do naruszenia dobra osobistego powoda w postaci wolności, o której mowa w art. 23 k.c. Przez wolność w tym przepisie rozumie się „możliwość decydowania o sobie, czynienia tego, co mieści się w granicach prawa”. Niedopuszczenie wybranego przez powoda obrońcy do udziału w postępowaniu

dyscyplinarnym stanowiło jedynie błąd proceduralny, podlegający skorygowaniu za pomocą stosownych środków proceduralnych, nie stanowiło natomiast naruszenia wolności powoda rozumianej jako możliwość decydowania o sobie.

Podstawy skargi kasacyjnej powoda stanowią zarzuty naruszenia przy wydaniu wyroku Sądu Apelacyjnego następujących przepisów: art. 8 ust. 1 i 2, art. 31 ust. 1 i 2 Konstytucji, art. 23 i 24 § 1 k.c. oraz art. 378 § 1, art. 382, 372 i 385 k.p.c.

Myślą przewodnią zarzutu naruszenia wymienionych przepisów Konstytucji i kodeksu cywilnego są twierdzenia odwołujące się do nakazu bezpośredniego stosowania przepisów Konstytucji i obejmowania przez konstytucyjnie gwarantowaną wolność także wolności wyboru obrońcy w postępowaniu dyscyplinarnym. Podlegające bezpośredniemu zastosowaniu przepisy art. 31 ust. 1 i 2 Konstytucji, wyrażające zasadę wolności człowieka, chronią dobro osobiste w postaci wolności wyboru obrońcy w postępowaniu dyscyplinarnym zarówno samoistnie, jak i w związku z art. 23 i 24 k.c. przez nakaz objęcia art. 23 k.c. także wolności wyboru obrońcy w postępowaniu dyscyplinarnym.

Do naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. doszło, zdaniem powoda, przede wszystkim wskutek nieuwzględnienia przez Sąd Apelacyjny zarzutu nieważności postępowania wywołanej tym, że sędzia wchodzący w skład sądu, który wydał wyrok w pierwszej instancji, wydał wcześniej postanowienie oddalające wniosek powoda o zwolnienie od kosztów sądowych. Sąd Apelacyjny oddalając apelację powoda bez rozważenia nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji, naruszył również art. 385 k.p.c.

Do naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. doszło, zdaniem powoda, także w inny jeszcze niż wyżej wskazany sposób. Z przepisu tego w związku z art. 372 i 382 k.p.c. wynika, według powoda, nakaz rozważenia przez sąd drugiej instancji argumentów podniesionych w odpowiedzi na apelację. Tymczasem Sąd Apelacyjny nie odniósł się do argumentów konstytucyjnoprawnych zawartych w odpowiedzi powoda na apelację strony pozwanej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Twierdzenie powoda o naruszeniu przez Sąd Apelacyjny art. 378 § 1 k.p.c. wskutek nieuwzględnienia zarzutu nieważności postępowania jest całkowicie bezpodstawne. Według art. 379 k.p.c., nieważność postępowania ma miejsce tylko w przypadkach wyczerpująco w tym przepisie wymienionych. Jednym z nich jest

sprzeczność składu orzekającego sądu z przepisami prawa lub udział w rozpoznaniu sprawy sędziego wyłączonego z mocy ustawy. We wskazanej przez powoda sytuacji nie może być jednak niewątpliwie mowy o sprzeczności składu orzekającego sądu z przepisami prawa (art. 47 k.p.c.), ani o udziale w rozpoznaniu sprawy sędziego wyłączonego z mocy ustawy (art. 48 k.p.c.).

Oczywiście chybiony jest także zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 8 ust. 1 i 2 i art. 31 ust. 1 i 2 Konstytucji wskutek niezastosowania bezpośrednio tego ostatniego artykułu jako samoistnej podstawy rozstrzygnięcia sprawy. Artykuł 31 ust. 1 i 2 Konstytucji nie może być bezpośrednio stosowany przez sądy jako samoistna podstawa rozstrzygnięcia sprawy. Wyrażona w nim zasada wolności człowieka stanowi klauzulę generalną określającą „sposób i kierunek interpretacji całego systemu norm konstytucyjnych”, zaś stosowane bezpośrednio przez sądy jako samoistna podstawa rozstrzygnięcia sprawy mogą być tylko te przepisy Konstytucji, które są na tyle precyzyjnie sformułowane, że możliwe jest ich odniesienie do konkretnej sytuacji.

Usprawiedliwionych podstaw nie ma również zarzut naruszenia art. 23 i 24 k.c. przez nieprzyjęcie zharmonizowanej z Konstytucją wykładni tych przepisów nakazującej uznać za dobro osobiste wolność wyboru obrońcy w postępowaniu dyscyplinarnym.

Wyrażona w art. 31 ust. 1 i 2 Konstytucji zasada wolności człowieka ma wiele aspektów. M.in. przejawia się ona w wolności obrony w postępowaniu karnym (art. 42 ust.2 Konstytucji) – którą Trybunał Konstytucyjny rozciągnął też w swym orzecznictwie na – mające również charakter represyjny – postępowanie dyscyplinarne (por. np. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 grudnia 1998 r., K 41/97, OTK Zbiór Urzędowy 1998, nr 7, poz. 117). Wolność obrony w postępowaniu karnym lub dyscyplinarnym to w szczególności możliwość ustanowienia wybranego profesjonalnego obrońcy. Powyższa okoliczność nie przesądza jednak o tym, że tak rozumiana wolność obrony w postępowaniu karnym lub dyscyplinarnym powinna być rozpatrywana w kategoriach chronionego środkami cywilnoprawnymi dobra osobistego.

Według dominującego poglądu, chronionym przez art. 23 k.c. dobrem osobistym jest wolność rozumiana jako „fizyczna swoboda poruszania się”. Oprócz tego, niektórzy autorzy zaliczają tu „wolność od obawy i strachu oraz od działania

pod przymusem”. W nawiązaniu do art. 47 Konstytucji wyrażony został także pogląd uznający za chronione dobro osobiste wolność decydowania o życiu osobistym.

Do szerszego – takiego za jakim opowiada się skarżący – pojmowania wolności jako wymienionego w art. 23 k.c. dobra osobistego Konstytucja nie daje podstaw. Przewidując różne wolności i prawa osobiste, nie wymaga ona, aby zwykły ustawodawca wszystkie te wolności i prawa chronił za pomocą środków wskazanych w art. 24 k.c. Co się tyczy wolności wyboru obrońcy w postępowaniu karnym lub dyscyplinarnym, wystarcza, że jej naruszenia będą sankcjonowane w inny sposób, w drodze środków proceduralnych.

Bezzasadność podniesionych w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia przepisów Konstytucji przesądza jednocześnie o bezzasadności zarzutu naruszenia art. 378 § 1 w związku art. 372 i 382 k.p.c. przez nieodniesienie się Sądu Apelacyjnego do powtórzonej w skardze kasacyjnej konstytucyjnoprawnej argumentacji powoda. Nie ma potrzeby w tym miejscu wdawać się w analizę wymienionych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, wystarczy tylko przypomnieć, że naruszenie przepisów postępowania może stanowić podstawę kasacji tylko wtedy, gdy mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 393⁻¹ pkt 2 k.p.c.).

Z przedstawionych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 393⁻¹² k.p.c. oddalił skargę kasacyjną, a o kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnął stosownie do art.98 i 108 § 1 k.p.c. w związku z § 3, § 7 i § 15 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 1997 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. Nr 154, poz. 1013 ze zm.).